Pomníky a památníky holokaustu v České republice

Specializovaná veřejná databáze (S)

Uživatelská příručka

Projekt: Zachování paměti. Poválečná reflexe holokaustu v pomníkové tvorbě a výtvarném umění

Identifikační kód projektu: DH23P03OVV014

Příjemce-koordinátor: Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.

Příjemce: Národní památkový ústav

Hlavní řešitel: PhDr. Eva Janáčová, Ph.D.

Autoři databáze: PhDr. Eva Janáčová, Ph.D., Mgr. Marek Jandák, Ph.D.

Obsah

I. Struktura webových stránek a základní funkcionality 4

II. Fulltextové vyhledávání 5

III. Rozšířené vyhledávání 6

IV. Jednotlivé databázové záznamy 10

Specializovaná veřejná databáze vznikla v rámci projektu *Zachování paměti. Poválečná reflexe holokaustu v pomníkové tvorbě a výtvarném umění*, č. DH23P03OVV014, financovaného z programu NAKI III Ministerstva kultury České republiky (2023–2027).

I. Struktura webových stránek a základní funkcionality

Webové stránky „Pomníky a památníky v České republice“ provozované Ústavem dějin umění AV ČR představují veřejnosti dva hlavní výstupy, které tvoří specializovaná veřejná databáze a specializovaná mapa. Tato uživatelská příručka je věnována databázi.

Oba hlavní prvky webových stránek propojuje společný úvod, sekce o badatelském týmu a kontakty v hlavním menu nahoře, které nabízejí uživateli doplňující informace o projektu.

Důležitou funkcionalitou webových stránek je jejich dvojjazyčnost. Českou a anglickou jazykovou mutaci webu na adresách https://zachovanipameti.udu.cas.cz/cs a https://zachovanipameti.udu.cas.cz/en lze přepínat v pravém horním rohu pomocí ikon CS a EN.

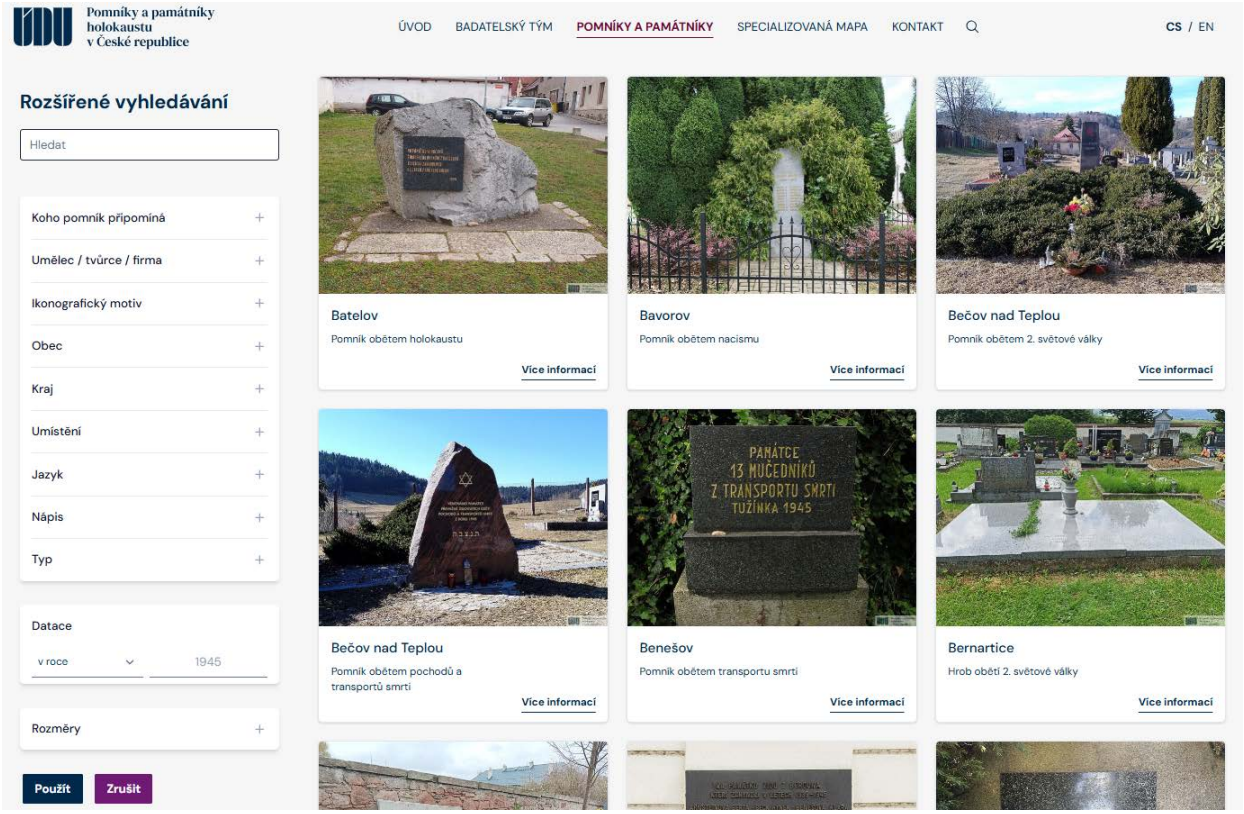

Obr. 1: Náhled sekce Databáze

II. Fulltextové vyhledávání

Samozřejmou součástí funkcionality stránek je fulltextové vyhledávání, které se nabízí pod ikonou lupy nahoře na liště hlavního menu a také jako první možnost v sekci rozšířené vyhledávání v rámci části databáze pomníků a památníků.

Tato funkce umožňuje vyhledávat nejen v polích jako „popis“ nebo „historie“, ale také umožňuje filtrovat objekty na základě textu na nápisových deskách, jehož ruční přepis je u většiny databázových hesel připojen. Uživatel tedy může vyhledávat konkrétní fráze v dedikačních nápisech, a to i v cizích jazycích včetně hebrejštiny. Při otevření databázového záznamu zobrazeného skrze filtrované výsledky je hledaná fráze systémem v každém zobrazeném heslu automaticky žlutě zvýrazněna. Může tedy například použít klíčové slovo „Terezín“ a vyhledat nejen objekty přímo v Terezíně, ale i všechny ostatní, ve kterých pojem „Terezín“ figuruje například jako výchozí bod transportu smrti nebo jako místo zavraždění zde připomínaných obětí.

V kombinaci s filtrem za jednotlivé roky nebo historická období tak může uživatel jednoduše vyhledávat konkrétní řetězce, slovní spojení a fráze například za účelem diskurzivní analýzy – například nejčastěji používané výrazy, jako je hebrejská formule *tanceva*, nebo třeba výrok komunistického novináře Julia Fučíka „Lidé bděte“. Stejně tak je možné fulltextové vyhledávání použít k vyhledání jména konkrétní oběti na nápisové desce. Jelikož fulltextové vyhledávání zasahuje všechna pole databázového hesla, může uživatel hledat například ikonografické motivy, které nemají přímo vlastní kategorii (například „rudoarmějec“).

Fulltextové vyhledávání je nastaveno tak, že zobrazuje výsledky odpovídající nejen doslovné podobě hledaného výrazu, ale také databázové záznamy obsahující podobné fráze. Tato forma nastavení zvyšuje efektivitu vyhledávání zejména u obecných obsahových prvků, u nichž není doslovná shoda s texty v databázi. Vyhledávač však rovněž umožňuje další standardní funkci, a to vyhledávání výrazů v uvozovkách, které zobrazí pouze přesnou shodu se zadaným výrazem.

III. Rozšířené vyhledávání

V rámci sekce Databáze je v liště nalevo umístěn rozsáhlý seznam kategorií a jednotlivých možností, podle nichž lze záznamy filtrovat, a vpravo se nachází nabídka jednotlivých databázových záznamů. Tyto záznamy vpravo jsou v základním nastavení řazeny abecedně podle místa výskytu. Pokud jsou zadána kritéria filtrování v nabídce vlevo, tak jsou vpravo okamžitě zobrazeny databázové záznamy, které odpovídají nastaveným kritériím. Pole vpravo je dole doplněno o vyčíslení celkového počtu záznamů odpovídajících zvoleným kritériím, které je užitečné při provádění kvantitativní analýzy.

Tyto kategorie jsou: a) koho pomník připomíná, b) umělec/tvůrce/firma, c) ikonografický motiv, d) obec, e) kraj, f) umístění, g) jazyk, h) nápis, ch) typ, i) datace a j) rozměr. Každá z nich funguje jako rozevírací seznam možností, které lze označit. Následně se stránka automaticky aktualizuje a v její pravé části se zobrazí záznamy odpovídající zvoleným kritériím, například všechny pomníky a památníky, které připomínají oběti pochodů smrti (koho pomník připomíná/pochody smrti).

U většiny kategorií lze tímto způsobem filtrovat záznamy i na základě více kritérií. Přitom platí, že pokud zvolíme vícero kritérií ze stejné kategorie, například objekty věnované obětem pochodů a také transportů smrti z kategorie „koho pomník připomíná“, zobrazí se vpravo všechny záznamy, které splňují alespoň jedno dané kritérium. V tomto příkladu všechny pomníky a památníky, které připomínají oběti pochodů smrti, oběti transportů smrti nebo obě tyto skupiny současně. Oproti tomu, když zvolená kritéria patří do dvou různých kategorií, například „koho pomník připomíná/pochody smrti“ a „umístění/masový hrob“, jak je uvedeno na ilustračním příkladu na obrázku č. 2, zobrazí se vpravo záznamy odpovídající současně oběma daným kritériím. V tomto konkrétním příkladu je výsledkem zobrazení všech pomníků a památníků, které připomínají masové hroby obětí pochodů smrti z konce 2. světové války.

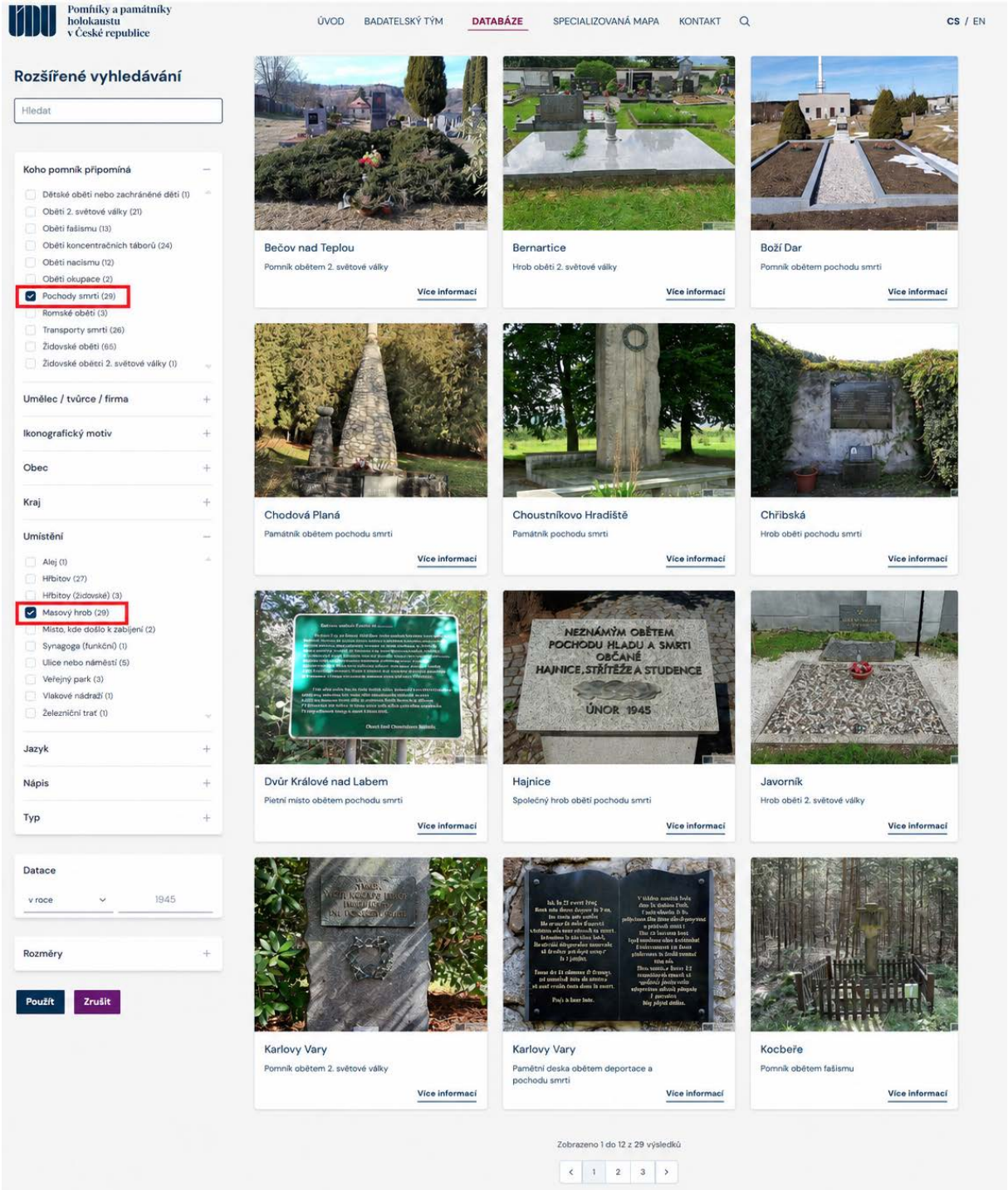

Obr. 2: Příklad rozšířeného vyhledávání na základě dvou kritérií z dvou různých kategorií

Náhledové fotografie u záznamů jednotlivých objektů jsou záměrně vybrány tak, aby v nich byly dobře viditelné všechny klíčové prvky daného pomníku nebo památníku, takže při filtrování podle jednotlivých kritérií uživatel může už jen z náhledů vnímat souvislosti a

sdílené vzorců ve vizualitě jednotlivých míst (například užití symbolu magen David v dílech Nikose Armutidise, univerzalistický jazyk v pomnících obětem pochodů smrti nebo typické způsoby vyobrazování zničených synagog ve formě reliéfů).

Kategorie datace a rozměry jsou specifické tím, že na rozdíl od dalších mají komplikovanější formu, než je prostý rozbalovací seznam. Na základě obou kategorií lze filtrovat záznamy i v kombinaci s užitím ostatních parametrů z kategorií, které byly zmíněny výše.

Kategorie datace umožňuje zadat letopočet v rozmezí 1945 až 2025, který je třeba kvalifikovat v rozbalovacím seznamu parametry v roce, před rokem, po roce a mezi roky. Po zadání platných údajů se objeví ještě nepovinná možnost vybrat z rozbalovacího seznamu jeden či více druhů prováděné činnosti (například otevření, položení základního kamene, přemístění, realizace atd.). Příklad na obr. 3 znázorňuje filtrování všech pomníků a památníků v databázi, které byly realizovány nebo jejichž základní kameny byly položeny po roce 1989.

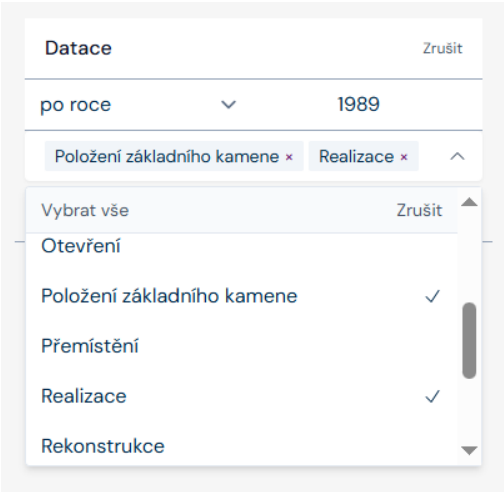

Obr. 3: Filtrování na základě datace, intervalu a typu činnosti

Databázové záznamy lze také filtrovat za pomoci zvolení intervalu velikosti objektů ve třech rozměrech, které se nastavuje posunutím dvou krajních bodů na třech číselných škálách. Následně jsou zobrazeny ty databázové záznamy, jejichž rozměry na všech třech osách se nacházejí uvnitř daných číselných intervalů.

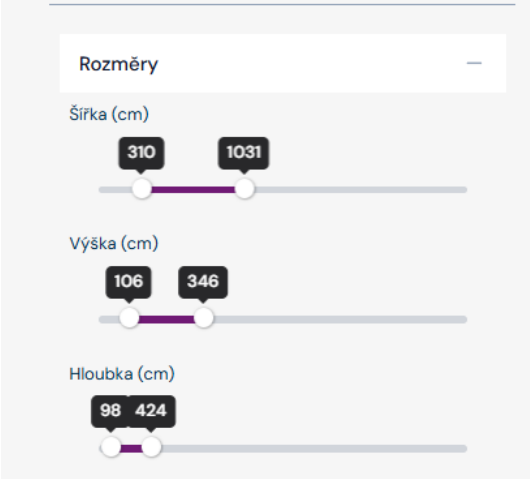

Obr. 4: Příklad filtrování záznamů podle velikostí prostřednictvím intervalů třech základních rozměrů

IV. Jednotlivé databázové záznamy

Fulltextové, rozšířené i specializovanou mapou zprostředkované vyhledávání přivádí uživatele na konkrétní záznamy jednotlivých pomníků a památníků. Dané záznamy obsahují nahoře na stránce několik vybraných fotografií zachycujících podobu objektů v době dokumentace. Další současné a také historické fotografie jsou řazeny na konci stránky. Kliknutím na libovolnou fotografii lze otevřít náhled, který doprovází popis snímku a fotokredit. V režimu náhledu je možné prohlížet všechny fotografie jednoho objektu v řadě za sebou.

Jsou zde také uvedeny základní informace o pomnících a památnících (poloha, souřadnice, typ, umístění, umělec/tvůrce/firma, nápis, jazyky, koho připomíná, ikonografický motiv, materiál, rozměry, zadavatel a datace). Podtržením zvýrazněná slova a slovní spojení fungují jako hypertextové odkazy, které při kliknutí filtrují záznamy v celé databázi podle příslušného kritéria. Například při kliknutí na „Královéhradecký kraj" se zobrazí všechny pomníky a památníky holokaustu, které se nacházejí v tomto kraji, nebo při označení jména umělce se zobrazí všechna jeho díla, která jsou uvedena v databázi. Tato funkcionalita výrazně přispívá k provázanosti mezi jednotlivými záznamy a usnadňuje jejich intertextuální uchopení uživateli.

Níže pod základními informacemi se nacházejí čtyři rozbalovací pole, která přinášejí popis objektu, přepis textů na něm uvedených, informace o jeho historii a seznam zdrojů, z nichž dokumentátor či dokumentátorka vycházeli. (Chyby přítomné na původních nápisech jsou v přepisech označeny vykřičníkem v hranatých závorkách.) Tyto často rozsáhlé záznamy tvoří těžiště výsledků původní badatelské práce dokumentátorů.

Obr. 5: Náhled jednoho z databázových záznamů

Obr. 6: Fotografie v modu náhledu s popisem v pravém dolním rohu

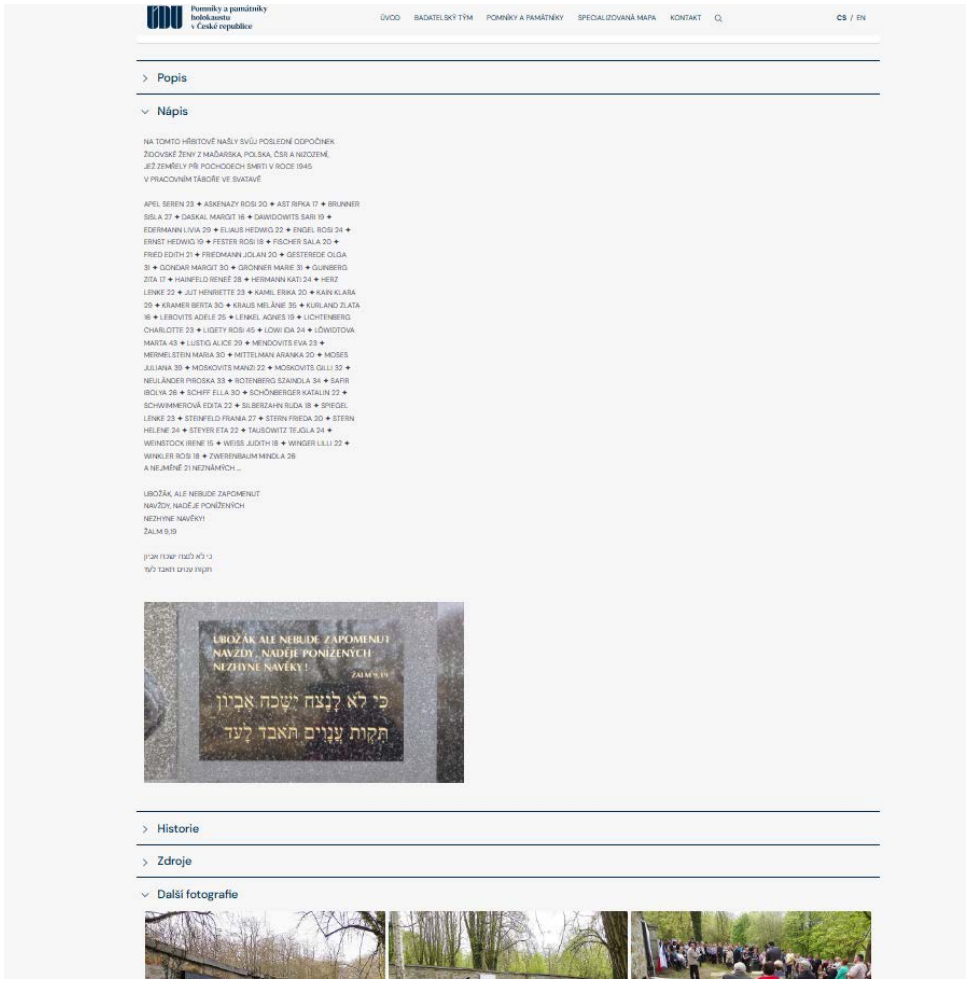

Obr. 7: Příklad rozbaleného textového pole s nápisem a fotografií hebrejského nápisu